

Pavao Matijević (1867—1967)

Uz stotu godišnjicu rođenja

Premda nas od rođenja hrvatskog svećenika glazbenika Pavla Matijevića dijeli samo sto godina, ipak se premalo znade o njegovu životu i radu. Podaci o životu i djelovanju su vrlo oskudni. Njegova želja da se unište svi njegovi osobni dokumenti, koju je izrazio u svojem pismu od 4. VI 1901. možda je jedan od razloga, da je on ostao nepoznat. (slika 1)

Do sada je hrvatskoj glazbenoj javnosti Matijević bio predstavljen sa nekoliko redaka u priručnicima povijesti hrvatske glazbe u kojima je uz vrlo oskudne podatke pogrešno naveden datum njegovog rođenja.²

Životno djelo ovog pionira hrvatskog Cecilijanskog pokreta zaslužuje više pažnje. Toj svrsi nek posluži i ova studija nastala prigodom stote godišnjice njegova rođenja.

Pavao Matijević rođen je u Starigradu na otoku Hvaru 18. II 1867. To sa sigurnošću utvrđujemo, jer je u Arhivu zadarske nadbiskupije pod br. 1107/89. sačuvana molba Pavla Matijevića u kojoj moli oprost od kanonske dobi potrebite za primanje svećeničkog reda. U molbi navodi, da je rođen 18. II 1867. u Starigradu na otoku Hvaru.

Obitelj Matijević potječe iz Jagodne na Hvaru odakle se je Pavlov otac Juraj doselio u Starigrad kao pomorac. Imao je dva sina, Jurja rođenog 1863. i Pavla rođenog 1867. Otac Pavlov rođen je 1834. u Jagodni, selu udaljeno od župe sv. Nedjelje oko pet kilometara. U knjizi Stanje duša župe sv. Nedjelje nalazi se uz ime Jurja Matijevića bilješka da je nastanjen u Starigradu — domiciliato a Cit-tavechia.

Rodna kuća Pavla Matijevića nalazi se nasuprot dvorca poznatog hrvatskoj renesansnoj književnici i prvog hrvatskog melografa Petra Hektorovića (1487—1572). Tu je Pavao proveo rano djetinstvo i stekao prvu naobrazbu od Starigradskog župnika i dominikanaca, koji od davnine u Starigradu imaju svoj samostan.

Godine 1866. kao mladić od 19 godina upisuje se Matijević na Visoku bogoslovsku školu u Zadru s nakanom da se posveti svećeničkom staležu. Uz bogoslovске nauke Matijević uči i glazbu uz pomoć svećenika Antuna Ravazija.³ 1. IX 1889. Matijević prima u zadarskoj katedrali svećenički red, te odlukom br. 1698/89 Nadbiskupskog ordinarijata u Zadru preuzima pastoralnu dužnost upravitelja župe Posedarie kod Zadra. Kakvu i koliko je pastoralnu i glazbenu aktivnost razvio u ovoj službi ne može se sa sigurnošću ustanoviti, jer je arhiv župe Posedarie izgorio u drucom svjetskom ratu. Ono što se je moglo doznati ispričali su mi devedesetgodišnjaci te župe, a to je »kako je Matijević lijepo pjevao i propovjedaio, te da je stasom bio visok.«

Matijevićev dolazak u Dubrovnik, čini se da je povezan uz osobu dubrovačkog biskupa Josipa Marčelića, pro-

PAVAO MATIJEVIĆ 1867—1901

fesora zadarske bogoslovije, rodom iz Prijeka kod Zadra. Marčelić je preuzeo upravu dubrovačke biskupije 18. V 1894. Odmah po preuzimanju biskupske dužnosti stao je moralno i materijalno podizati novu biskupiju. Obnovio je katedralu kojoj je dao postaviti na pročelje velike kamene kipove bl. Gospe, sv. Josipa, sv. Vlaha i sv. evanđelista. Proširio je i obnovio Dieđačko siemenište, neumorno je obilazio župe podižući duhovnu svijest svojih vjernika. Izgleda, da se je Marčelić već pri svom dolasku u Dubrovnik osjetio potrebu obnove crkvene glazbe. Stoljetna prisutnost Kneževske kapele u Dubrovniku negativno se je odrazila na crkvenu glazbu, jer su njezini glazbenici nastupali u dubrovačkim crkvama za vrijeme liturgijskih obreda izvađajući duhovnu glazbu teatralnog karaktera. Već je godine 1822. kapitularni vikar Pavao Čumbelić htio popraviti to nezdravo stanje zabranivši četvorici glazbenika bivše kneževske kapele da pjevaju u crkvama, »jer su pretvorili crkve u kazalište onom njihovom glazbom, koja ne potiče na bogoljubnost«⁴. Radi ove zabrane četvorica glazbenika, među kojima i Franjo Boriani, rodom iz Italije tužili su kapitularnog vikara pokrajinskoj vladi u Zadru.

Budući da je Marčelić poznavao Matijevićeve glazbene sposobnosti već u Zadru, gdje ga je poznavao kao studenta, smatrao ga je prikladnim da obnovi crkveno pjevanje u Dubrovniku. To je istaknuto i u nekrologu prigodom Marčelićeve smrti u Listu dubrovačke biskupije godine 1928. Pošto je Matijević bolovao od tuberkuloze, dobro mu je došla ovakova služba u primorskom gradu sa veoma

1 Pismo se nalazi pohranjeno u Arhivu Biskupskog sjemeništa u Dubrovniku br. 25/1901.

2 Godinu 1866. navode kao godinu Matijevića rođenja Božidar Širola u Pregledu povijesti hrvatske muzike, Zagreb 1922. str. 278, u Hrvatskoj umjetničkoj glazbi, Zagreb 1942, str. 198, te u Crkvena glazba u Hrvatskoj, Croatia Sacra, Zagreb 1943, br. 20—21, str. 328, a također i Josip Andreis o članku »Doprinos Dalmacije hrvatskom glazbenom stvaranju, Hrvatski narod, Zagreb 10. IV 1944. i u Historijskom razvoju muzičke kulture u Jugoslaviji, Zagreb 1962, str. 185. Zanimljivo je uočiti, da i Matijevićev suvremenik Franjo Lederer u svojoj Teoretičnoj praktičnoj pouci o pjevanju Dubrovnik 1927. donosi na str. 140. dvadesetak redaka o Pavlu Matijeviću, ali pogrešno stavlja godinu ro-

đenja. To je ujedno najiscrpniji prikaz o Matijeviću, koji je do danas objelodanjen. List Dubrovačke biskupije 1901. donosi nekrolog, ali s pogrešnim danom rođenja; 22. II 1867.

3. Antun Ravazio (u talijanskom pravopisu Ravasio) 1857—1897, prof. glazbe na zadarskoj bogosloviji, bio je vrstan glazbenik. Završio je konzervatorij u Milanu, ali kao i većina glazbenika onog razdoblja nije imao smisla za ozbiljnu crkvenu glazbu. To se djelomično vidi i iz prvih Matijevićevih skladbi, koje stoje pod utjecajem teatralnog stila, kojeg će se Matijević već 1896. posve osloboditi pod utjecajem Cecilijanskog pokreta.

4. Arhiv Nadbiskupije dubrovačke br. 84 od 12. III 1822.

Prečastni Gospodine!

Kahodeći se dosta teško bolestan, u eventualnom slučaju moje smrti, želim urediti neke moje stvari, pa se zato evo vraća obracati:

Moje knjige ostavljam, djela "Sjemeništa biblioteci" sjemeništa; "Muzikalija i armonijum, pjevačkom zboru" u Sjemeništu. Pisani stol ostavljam Sjemeništu a karte, što se u njemu nalaze, molim, da se unište. Rubenina i ostala djela, što se nalaze u velikom ormaru, i u buradu, želim, da se isbaule opreme i pošalju svamo.

Starigrad 4 Lipnja 1901.

don Pavao Matijević

SLIKA 1

blagom klimom, a čini se, da je i sam Matijević tražio razriješenje od pastoralne dužnosti zbog svoje bolesti.

Točan datum Matijevićeva dolaska u Dubrovnik nije nam poznat. Izgleda, da je Matijević došao u Dubrovnik negdje u godini 1895. jer je već u 1896. dubrovački tjednik »Crvena Hrvatska« registrira Matijevićeve izvedbe u dubrovačkoj katedrali. Iz Kronike biskupskog sjemeništa u Dubrovniku ne možemo ništa saznati o početku Matijevićeve službe u tom zavodu, jer je Antun Malfioli kroniku počeo voditi 12. ožujka 1898. (jer je te godine preuzeo upravu zavoda). 13. ožujka uz ostale događaje spominje Matijevića kratkim izvještajem: »U sjemeništu je i vlč. dum Pavo Matijević svećenik zadarske biskupije u mirovini. On je duhovnik i podučava dake u pjevanju.«⁵

Matijević je do svoje smrti u Dubrovniku vršio službu duhovnika i nastavnika pjevanja u Dječaćkom sjemeništu te regensa chori katedrale. Međutim ga je u prvoj polovini godine 1901. bolest posve skršila te je kroničar opet zapisao: »1. ožujka 1901. dum Pavo Matijević, duhovnik sjemeništa bolestan polazi kući u Starigrad na Hvaru.« A 6. lipnja 1901. Tjelovo. Na 9 sati popodne umro je (v. 1. III. t. g.) u rodnom mjestu dum Pavo Matijević.«⁶ Matijević je bolovao od tuberkuloze pluća. Ta teška bolest skršila je njegovu životnu energiju i on završava svoj život u 34. godini. Pokopan je u Starigradu. Njegovi su đaci 20. lipnja otpjevali zadušnice u katedrali i tako se odužili svom učitelju. Neki od njih su spievali i prigodne stihove. Nekrolog je donijela Crvena Hrvatska br. 26. 1901. i List dubrovačke biskupije br. 7. 1901.

Matijevićevo glazbeno djelo sadrži 53 crkvene skladbe i jednu svjetovnu. Evo njihova kronološkog popisa.

1. MISERERE za sopran, kontraalt i soliste uz pratnju orgulja, 1889.
2. MISA U G DURU za sopran, tenor, tenor II i bas uz pratnju orgulja (Kyrie, Sanctus i Agnus Dei 25. V 1891., Gloria 30. V 1891, a Credo 28. VIII 1891).
3. ZDRAVO MARIJO za bas solo uz pratnju orgulja 2. VIII 1891.
4. MISERERE za tenor, tenor II i bas uz pratnju orgulja 12. III 1892.
5. HYMNUS PRO VIRGINE ET MARTYRE (Jesus corona virginum) za bas solo uz pratnju orgulja 13. V 1894.
6. MISA U G DURU za tenor I, tenor II, bas I, bas II, a cappella 6. X 1894.
7. CORPORA SANCTORUM za bas solo uz pratnju orgulja 10. I 1895.
8. SACERDOS ET PONTIFEX za bas solo uz pratnju orgulja 24. V 1895.
9. CARO MEA VERE EST CIBUS za bas solo uz pratnju orgulja 10. VI 1895.
10. AVE MARIA za bas solo uz pratnju orgulja 6. X 1895.
11. SALVE CRUX SANCTA za tenor solo uz pratnju orgulja 27. IV 1896.
12. JURAVIT DOMINUS za bariton solo uz pratnju orgulja 10. X 1896.
13. QUEM VIDISTIS PASTORES za sopran, alt, tenor i bas uz pratnju orgulja 17. XI 1896.
14. SALVUM FAC REGEM za sopran, alt, tenor, bas uz pratnju orgulja 12. IV 1898.
15. ARBOR DECORA tenor solo uz pratnju orgulja 30. IV 1898.
16. SALVUM FAC REGEM za sopran, alt, tenor, bas uz pratnju orgulja 13. V 1898.
17. MISERERE za sopran, alt, tenor, bas uz pratnju orgulja 14. V 1898.
18. PSALAM BEATUS VIR za sopran alt, tenor, bas uz pratnju orgulja 17. X 1898.
19. RELIQUI DOMUM MEAM za sopran, alt, tenor, bas uz pratnju orgulja 31. X 1898.
20. DOMINE AD ADIUVANDUM ME FESTINA za sopran, alt, tenor, bas uz pratnju orgulja 12. XII 1898.
21. LITANIJE LAURETANSKE za sopran alt, tenor i bas uz pratnju orgulja 23. I 1899.
22. ET INCARNATUS EST za tenor I, tenor II, bas I, bas II a cappella 19. V 1899.
23. BENEDICTUS za tenor I, tenor II, bas uz pratnju orgulja 19. V 1899.
24. INVICTE MARTYR za tenor bas uz pratnju orgulja 25. VIII 1899.
25. LITANIJE LAURETANSKE za alt, tenor i bas uz pratnju orgulja 17. I 1900.
26. SLAVA BURIMA za tenor I, tenor II, bas I, bas II a cappella 14. III 1900.
27. TANTUM ERGO za tenor I, tenor II, bas I, bas II uz pratnju orgulja 19. VII 1900.
28. CHRISTUS VINCIT za tenor, tenor II, bas za pratnju orgulja 4. IX 1900.
29. SALVE SANCTE PATER za tenor, tenor II i bas uz pratnju orgulja 29. IX 1900.
30. LITANIE DE SS. CORDE JESU za sopran, alt, tenor, bas uz pratnju orgulja (bez datuma)
31. CHRISTUS VINCIT za tenor I, tenor II, bas I, bas II, uz pratnju orgulja (bez datuma)
32. TU ES PETRUS za tenor, tenor II, bas uz pratnju orgulja bez datuma
33. TU ES PETRUS za tenor, tenor II, bas I, bas II uz pratnju orgulja (bez datuma)
34. BOŽIĆNI PASTORALE ZA TAMBURICE, bez datuma.
35. GLORIA LAUS ET HONOR za tenor, tenor II i bas štampano u zbirci Vjenac a cappella.
36. HYMNUS VEXILA REGIS PRODEUNT za tenor, tenor II i bas a cappella štampano u zbirci Vjenac.
37. HYMNUS DEUS TUORUM MILITUM za tenor, tenor II bas a cappella štampano u zbirci Vjenac.
38. CHRISTUS FACTUS EST za sopran, kontraalt, tenor i bas uz pratnju orgulja bez datuma.
39. INVICTE MARTYR za tenor, solo uz pratnju orgulja bez datuma.
40. REQUIEM za tenor, tenor II i bas a cappella bez datuma.
41. SALUTIS ARAM BLASIIUS za tenor, tenor II, bas I, bas II uz pratnju orgulja bez datuma.
42. MISERERE za tenor, tenor II, bas I, bas II, a capella, bez datuma.

5. Kronika Biskupskog sjemeništa u Dubrovniku god. 1899.
6. nav. dj. god. 1901.

43. MISERERE za sopran, alt, tenor i bas a cappella, bez datuma.
 44. O SPEM MIRA 1 glas orgulja, bez datuma.
 45. MAJKO DVORA NEBESKOGA sopran, alt, tenor i bas a cappella, bez datuma.
 46. SRCU ISUSOVU sopran solo i mješ. zbor a cappella, bez datuma.
 47. ADORAMUS TE CHRISTE za tenor, tenor II bas a cappella, bez datuma.
 48. QUEM VIDISTIS PASTORES bas solo uz pratnju orgulja nedo-
 49. MISA za alt, tenor, bas I i bas II uz pratnju orgulja, nedostaje početak i završetak, bez datuma.
 50. MISERERE, za sopran, alt, tenor bas a cappella, bez datuma.
 51. MISERERE za sopran i kontraalt, bez datuma, nepotpun.
 52. INVICTE MARTYR solo, bas uz pratnju orgulja, nedostaje završetak.
 53. AGNUS DEI za tenor I, tenor II i bas a cappella, bez datuma.
 Sva djela nalaze se u glazbenom arhivu Biskupskog sjemeništa u Dubrovniku, osim navedenih pod br. 29, 32, 33, 34, koji se nalaze u glazbenom arhivu crkvenog pjevačkog zbora u Dubrovniku. Brojevi pod 36, 37 i 38, 28 štampani su u zbirci Vjenac Crkvenih pjesama Antuna Vizjaka u Zagrebu sv. III str. 2, Gl. 4 i 12.

Obzirom na liturgijsko-glazbeni oblik skladbe možemo razvrstati ovako: 3 latinske mise, 1 requiem, 7 miserere, 8 himana, 2 litanije, 25 moteta, 1 psalam, 3 samostalna misna odlomka (Et incarnatus est, Benedictus, Agnus Dei), 1 pastorala za tamburice, te odu na svjetovni tekst »Slava Burima« Po glasovnom sastavu 20 skladbi je za mješoviti zbor, 19 za muški a jedna za ženski, te 13 za solo glas. Ocjenjujući Matijeveću stvaralačku zrelost skladbe treba dijeliti na dva vremenska razdoblja. Prvom razdoblju pripadaju skladbe nastale od 1889—1896., a

SLIKA 2

drugom one od 1896—1900. godine. U prvom skladateljskom razdoblju Matijeveć je pod jakim utjecajem teatralnog stila. Posebno se to osjeća u višeglasnim skladbama, u kojima se izmjenjuju soli sa zborom. Orguljska pratnja pisana je nedotjeranim glasovirskim slogom. (Slika 2). Vokalni dio je pjevan i invenciozan. Osobito su uspjele solo skladbe. U njima je tekst prokomponiran na način romantične solo pjesme (Lied) melodije su zanimljive,

fraze izdašne i prirodne. Drugo stvaralačko razdoblje obuhvaća skladbe nastale u Dubrovniku. U tom je razdoblju najbrojniji glazbeni oblik motet. Ovu glazbenu formu je Matijeveć posve svladao, te se u njoj s lakoćom zrelog umjetnika služi imitacijama, fugatima, kraćim stretama dovodeći u sklad polifoni i homofoni stavak. (Vidi glazbeni prilog Reliqui domum meam). Dionice su pjevne i logično vođene slično kao u velikih majstora klasične polifonije. Harmonijski jezik je romantični. Matijeveć je u svojim motetima divno spojio klasičnu formu, raspjevanost operne melodije sa romantičnim harmonijskim sredstvima. On nije upao u pogrešku akademizma kao neki strani i domaći cecilijanci, koji su odričući se suvremenih romantičnih harmonijskih sredstava stvarali dosadne cecilijanske skladbe. Stoga se njegovi moteti uzdižu iznad prosjeka skladbi evropskih cecilijanaca. Pjevnost melodije, svježina harmonije, dovitljivost kontrapunktskih zapleta, sudržani, sažeti oblici zadržati će njihovu trajnu vrijednost u riznici hrvatskog crkvenog stvaralaštva. A našim baroknim skladateljima moteta Ivanu Lukačiću i Vinku Jeliću pridružuje se Matijeveć sa svojim romantičnim motetima, koji su prikladni za izvedbu i to oni iz prvog razdoblja skladateljskog djelovanja, kao i oni iz kasnijeg zrelijeg razdoblja.

O Matijevećevom umjetničko-reproduktivnom radu donajemo iz »Crvene Hrvatske« koja je od godine 1896. do 1901. donosila izvještaj o crkvenom pjevanju u dubrovačkoj katedrali. Kroz tih 6 godina Matijeveć je uspio postaviti skladbe razdoblja klasične polifonije; Palestrine, Vittorija, Ingegneria, Suriana, Pitonia, Lottia, te djela suvremenih cecilijanaca; Perosija, Hallera, Miterera i drugih. Već 1896. (br. 14) »Crvena Hrvatska« ocjenjuje ovako crkveno pjevanje u Dubrovniku: »Tako s umjetničke strane svečanosti su uspjele, da nisu mogle bolje.« Matijevećev umjetničko reproduktivni rad bio je poznat i izvan Dubrovnika. Antun Dobronić u Sv. Ceciliji« god. 1907. postavlja ga za uzor učitelja pjevanja u sjemeništima⁶ Matijevećev zbor je bio muški mješoviti. Visoke glasove (sopran i alt) pjevali su dječaci pitomci sjemeništa, a duboke mladići, stariji pitomci sjemeništa, kojima su pomagali neki ugledni građani Dubrovnika. Zbor je brojio preko 60 pjevača. Matijeveć se predstavlja u Dubrovniku već na početku svog djelovanja kao zreli umjetnik, koji dobro pozna klasičnu polifoniju i ostala razdoblja crkvene glazbene umjetnosti. Zaslugom Matijevećevom polifonija opet odzvanja svodovima dubrovačke katedrale, kao u godinama njezina nastanka i cvata. Za Dubrovčane je ovakva vrsta glazbe bila velika novost. Slušati u izvršnoj izvedbi dječaćkih glasova djela klasične polifonije iza teatralnog sentimentalnog i dosadnog pjevanja nekoliko opernih isluženih pjevača bilo je pravo osvježenje. Matijeveć je prvi od hrvatskih cecilijanaca ostvario ideal Crkve na polju liturgijske glazbe. Ali nažalost, njegovom preranom smrću opet se je vratilo sve na staro dok nije godine 1925. osnovan crkveni pjevački zbor, koji od svog početka djeluje u cecilijanskom duhu i s visokim umjetničkim dostignućem.

(Slijedi nastavak u II. broju.)

6. Članak Orguljaštvo u Dalmaciji, str. 39. »Dok je u Dubrovačkom malom sjemeništu bio prefektom neprežaljeni i duboki glazbenik don Pavao Matijeveć, taj se je zavod kroz malo vremena u pogledu crkvene muzike bio čisto preobrazio. Tadanji đaci pjevahu pravi koral; izvađahu polifoničke kompozicije, iz zlatne ere polifone crkvene glazbe, neki đaci marljivo su vježbali u glasoviranju.«